

การเลี้ยงจิ้งหรีดพันธุ์ทองแดงลาย

จิ้งหรีด จัดเป็นแมลงชนิดหนึ่งที่พบได้ในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะในเขตร้อนอย่างประเทศไทย จิ้งหรีดมักกัดกินต้นกล้าพืชในส่วนอ่อนของพืชเป็นอาหารขนาดที่พบจะแตกต่างกันไปตามชนิดของจิ้งหรีด พฤติกรรมและลักษณะพิเศษของจิ้งหรีดปรับตัวเก่ง กินพืชเป็นอาหารได้หลายชนิด วงจรชีวิตจากไข่ถึงตัวเต็มวัยใช้เวลาสั้นๆ ตัวผู้ส่งเสียงได้ไพเราะมาก

ปัจจุบันคนนิยมบริโภคจิ้งหรีดเป็นอาหารเพราะมีโปรตีนสูง ปลอดภัยพิษรักษาโรคขาดสารอาหาร ในธรรมชาติจะหาจิ้งหรีดมาเพื่อบริโภคได้ไม่มากนัก บางฤดูจะมีมาก บางฤดูแทบหาไม่ได้เลย เช่น ในฤดูหนาว จิ้งหรีดจะขยายพันธุ์ช้า หากมีการเลี้ยงและการจัดการที่ดีจะมีจิ้งหรีดไว้บริโภคหรือจำหน่ายได้ตลอดปี **“การเลี้ยงจิ้งหรีด”** ถือว่าเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัว โดยใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์

◇ ประโยชน์ของการเลี้ยงจิ้งหรีด

1. เป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพ
2. เลี้ยงเพื่อเสริมให้มีอาหารปลอดภัยไว้บริโภค
3. เป็นกิจกรรมยามว่าง ส่งเสริมสุขภาพจิต โดยเฉพาะผู้สูงอายุ
4. เป็นอาหารสัตว์ เช่น ไก่ชน เป็ด กบ ปลา จระเข้ และอื่นๆ
5. ใช้ในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง(จิ้งหรีดกระป๋อง)จำหน่ายทั้งในและ

ต่างประเทศ

6. เพื่อเป็นการกีฬา เช่น เขี่ยตักเบ็ด เป็นต้น

◇ รูปร่างลักษณะของจิ้งหรีด

จิ้งหรีดเป็นแมลงที่มีลักษณะปากเป็นแบบปากกัด มีตารวม หนวดยาว ขาคู่หลังมีขนาดใหญ่และแข็งแรง กระโดดเก่ง เพศผู้มีปีกเรียวยาวและมีอวัยวะวางไข่ยาวแหลมคล้ายเข็มยื่นออกมาจากส่วนท้อง เพศผู้มีปีกคู่หน้ายื่นปีกคล้ายหนุมน สามารถทำเสียงได้

◇ การทำเสียงของจิ้งหรีด

การทำเสียงของจิ้งหรีด เกิดจากจิ้งหรีดเพศผู้ใช้ปีกคู่หน้าหรือสีกัน ปกติปีกจะซ้อนทับกันเหนือลำตัว เพศผู้ปีกขวาจะทับปีกซ้าย เพศเมียปีกซ้ายจะทับปีกขวา เวลาร้องจะยกปีกคู่หน้าขึ้นใช้ขอบของโคนปีกซ้ายหรือสีกับพื้นซึ่งเล็ก ๆ ที่เรียงกันเป็นแถวที่โคนด้านในของปีกขวา พร้อมๆกับการโยกตัว เสียงร้องจะบ่งบอกถึงพฤติกรรมของจิ้งหรีดในขณะนั้น เช่น

1. เสียง กริก...กริก...กริก...กริก...นานๆ แสดงถึงพฤติกรรมอยู่โดดเดี่ยวต้องการหาคู่หรือหลบบ้านบางครั้งก็เพนเจอร์ร้องไปเรื่อยๆ

2. เสียง กริก...กริก...กริก...กริก...เบาๆและถี่ๆติดต่อกันแสดงถึงพฤติกรรมที่ต้องการผสมพันธุ์ ตัวผู้จะถอยหลังเข้าหาตัวเมีย เพื่อให้ตัวเมียขึ้นคร่อมรับการผสมพันธุ์ เวลาผสมพันธุ์ตัวเมียจะอยู่ด้านบนเสมอ

3. เสียง กริก...กริก...กริก...กริก...ยาวๆ ดังๆ 2-3 ครั้ง แสดงถึงพฤติกรรมว่าโกรธจัดหรือส่งเสียงของเพศผู้ เพื่อแย่งความเป็นเจ้าของหรือระหว่างเพศผู้กับเพศเมียเมื่อเพศเมียไม่ยอมเป็นใจ

4. เสียง กริก...กริก...กริก...กริก...ลากเสียงยาวๆ แสดงถึงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงอาณาเขตหาที่อยู่อาศัยหาที่อยู่ได้แล้ว

◇ ที่อยู่อาศัยของจิ้งหรีด

จะพบจิ้งหรีดทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยหลบซ่อนตัวตามสนามหญ้า รอยแตกของดินหรือตามกองหญ้ากองวัสดุทั่วไป ในธรรมชาติจะพบจิ้งหรีดตัวอ่อนอยู่โดดเดี่ยว ส่วนตัวเต็มวัยจะอยู่รวมกลุ่ม คือ ตัวผู้ 1 ตัว ต่อตัวเมีย 2-3 ตัว

◇ ชนิดของจิ้งหรีด

จิ้งหรีด มีเรียกแตกต่างกันหลายชนิด ตามภาษาท้องถิ่น เช่น จิโปม จิลอ จินาย จิฟาง เป็นต้น

1. จิ้งโกร่ง (จิโปม จิ้งกุ่ม) (*brachytrupes portentosus lichtenstein*)

เป็นจิ้งหรีดขนาดใหญ่สีน้ำตาล ลำตัวกว้างประมาณ 1 ซม. ยาวประมาณ 3.5 ซม. อยู่ในรูตามดินร่วนปนทราย ความยาวของรูตัวอ่อนประมาณ 48-50 ซม. และมีรูเบี่ยงหรือรูหลบภัย จิโปมจะออกเป็นตัวเต็มวัยประมาณ เดือน สิงหาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน แต่ละปีจะมีรุ่นเดียว บางท้องถิ่นเรียกว่า จิลอ

2. จิ้งหรีดทองคำ (*Gryllus bimaculatus degeer*) เป็นจิ้งหรีดขนาดกลาง ลำตัวสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนดำ สีของปีกมี 3 สี เช่น บางตัวสีดำนางตัวอำพัน(สีเม็ดมะขาม)บางตัวสีทอง แต่ทุกตัวที่โคนปีกจะมีแต้มเหลืองอยู่ 2 แต้ม กลุ่มนี้จัดว่าเป็นกลุ่มจิ้งหรีดทองคำ ขนาดลำตัวกว้างประมาณ 0.7 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม.

3. จิ้งหรีดทองแดง (*Teleogryllus testaceus walker : Modicogryllus confirmata*) มี 2 ชนิด คือ ชนิดสีน้ำตาล และสีน้ำตาลปนดำ(สีน้ำตาลเข้ม)ลำตัวขนาดโตกว่าจิ้งหรีดทองคำเล็กน้อย ตัวอ่อนสีน้ำตาลปนเทาและมีแถบขาวคาดขวางลำตัว เคลื่อนไหวว่องไวมาก ชอบอยู่ในที่ชื้น ตัวอ่อนระยะวัย 6-8 บางคนเรียก จิโหล่น

4. จิ้งหรีดทองแดงลาย (House cricket) *Acheta domestica* เป็นจิ้งหรีดขนาดเล็กสีน้ำตาล ลักษณะคล้ายกับจิ้งหรีด ชนิดทองแดง แต่เล็กกว่า เพศเมียมีปีกคู่หน้าสั้นครึ่งลำตัว ไม่ชอบบิน โดยทั่วไปลำตัวกว้างประมาณ 0.5 ซม. ยาว 2.05 ซม. น้ำหนักประมาณ 0.53 กรัม หรือประมาณ 1,890 – 2,235 ตัว ต่อกิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรทั่วไปนิยมเลี้ยงมากกว่าพันธุ์อื่นๆ

◇ การวางไข่ของจิ้งหรีด

จิ้งหรีดเพศเมียเมื่อเป็นตัวเต็มวัย (มีปีกแล้ว) ประมาณ 4 วัน จะเริ่มผสมพันธุ์ ต่อจากนั้นประมาณ 4 วัน จะเริ่มวางไข่ โดยเพศเมียจะใช้อวัยวะวางไข่ที่ยาวแหลมคล้ายเข็มแทงลงในดินที่มีความชื้นพอประมาณและวางไข่เป็นกลุ่มๆ ละ 3-5 ฟอง ไข่มีสีเหลืองลักษณะเรียวยาวคล้ายเมล็ดข้าวสาร ถ้าเป็นจิ้งหรีดทองคำไข่จะฟักออกเป็นตัวประมาณ 7 วัน ทองแดงประมาณ 9-11 วัน ทองแดงลายประมาณ 13 วัน แต่ถ้าหากเป็นฤดูหนาวอากาศหนาวจัดประมาณเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ ไข่ของจิ้งหรีดแต่ละชนิดจะฟักออกเป็นตัวแตกต่างกัน คือ 18, 22 และ 26 วันตามลำดับ จิ้งหรีดแต่ละชนิด เพศเมีย 1 ตัวให้ไข่ประมาณ 600 -1,000 ฟอง 800 -1,300 ฟอง และ 1,200 – 1,800 ฟอง ตามลำดับ จิ้งหรีดแต่ละตัวจะไข่สูงสุดประมาณวันที่ 15 – 16 จากนั้น ปริมาณไข่จะลดลงเรื่อยๆ จนหมดอายุขัย

◇ การเลี้ยงจิ้งหรีดทองแดงลาย

การเลี้ยงจิ้งหรีด หมายถึง การนำจิ้งหรีดมากักขังในภาชนะและมีการดูแลรักษา ให้น้ำให้อาหาร เหมือนกับจิ้งหรีดที่อยู่ในธรรมชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้.-

○ สถานที่เลี้ยงและโรงเรือนเลี้ยงจิ้งหรีด

โรงเรือน สถานที่ตั้งจะต้องเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วมขัง สามารถกันแดดกันฝนได้ และระบายอากาศได้ดี เช่น เลี้ยงตามชายคาบ้าน ใต้ถุนบ้านหรือจะสร้างเป็นโรงเรือนเลี้ยงจิ้งหรีด โดยเฉพาะก็ได้ เช่น เฟิงหมาแหงน เฟิงหน้าจั่ว เป็นต้น

○ อุปกรณ์การเลี้ยงจิ้งหรีด

มีคำจำกัดความอยู่ว่า “อุปกรณ์การเลี้ยงจิ้งหรีด” หมายถึง วัสดุอะไรก็ตามแต่ที่สามารถกักขังจิ้งหรีดให้อยู่ และจิ้งหรีดอยู่อย่างสบายๆ ถือว่าเป็นอุปกรณ์เลี้ยงจิ้งหรีดได้ เช่น กลักไม้ขีดไฟ ถัง กะละมัง โอง ก่องกระดาษ กรงตาข่าย สามารถเลี้ยงได้ตามความเหมาะสม จากตัวอย่าง

- จังหวัดขอนแก่นและเลย เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงในท่อปูนซีเมนต์ และ บางส่วนเลี้ยงเป็นกรงตาข่าย
- จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่เลือกแบบเป็นกล่องพลาสติก
- จังหวัดสกลนคร เลี้ยงในกรงและ โองมังกร
- จังหวัดอุดรธานี เลี้ยงในกรงตาข่าย เป็นต้น

○ **วัสดุเลี้ยงจิ้งหรีด** หมายถึงภาชนะภายในบ่อที่อำนวยความสะดวกให้กับจิ้งหรีด จะต้องมิดังนี้.-

1. กาวเทปใสติดขอบบ่อภายในด้านบนกันจิ้งหรีดไต่ออก
2. แกลบสด สำหรับรองพื้นบ่อหนาพอประมาณ(วัสดุอื่นไม่แนะนำ)
3. ขวดน้ำ ใช้ขวดพลาสติกขนาดประมาณ 1 ลิตรขึ้นไป เจาะด้านข้าง 2 รู ใช้เศษผ้าด้านดิบทำเป็นไส้เหมือนกับไส้ตะเกียงน้ำมันก๊าดในสมัยโบราณ เติมน้ำปิดฝา แล้วฝังลงในแกลบแต่อย่าให้แกลบกลบไส้จุก เพราะน้ำจะซึมไปที่แกลบหมดทั้งขวด ทำให้บ่อขึ้นเกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น เกิดแก๊สเหม็นร้อน ไร่มาก ทำให้จิ้งหรีดตายได้ ปกติประมาณ 2 สัปดาห์น้ำจะหมดขวด จึงนำออกมาทำความสะอาดแล้วเติมน้ำใหม่ ใน 1 บ่อเลี้ยงหากจิ้งหรีดมากให้ทำ 2-3 อัน จิ้งหรีดจะได้ไม่แย่งกันกินน้ำ
4. ถาดให้อาหารจิ้งหรีด หาง่ายและประหยัดที่สุด คือ ใช้กระป๋องน้ำมันเครื่องรถยนต์ ,รถจักรยานยนต์เก่าๆ นำมาผ่าครึ่งล้างด้วยผงซักฟอกให้สะอาดมาวางใส่อาหารให้จิ้งหรีดกิน (จะถาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้)
5. วัสดุให้จิ้งหรีดหลบซ่อน แนะนำให้ใช้แผงวางไข่ชนิดที่เป็นกระดาษวางฝังบ่อด้านตั้งประมาณบ่อละ 6-7 อันก็พอ
6. อาหารจิ้งหรีด แบ่งเป็น 3 จำพวกให้เสริมกันเพื่อประหยัด
 - 6.1 **อาหารเสริม** เป็นจำพวกพืชผักต่างๆ เช่น ผักบุ้ง ใบพืชตระกูลแตง ใบมะละกอ ใบมัน 5 นาที ต้มกล้วย ผักกาดและผักต่างๆ ผักกาดจะต้องปลูกลงเองไม่ใช่สารเคมีอย่าซื้อจากท้องตลาด ให้ทีละน้อยๆ ให้จิ้งหรีดกินภายใน 1 วันหมด หากไม่หมดให้เก็บออกเพื่อไม่ให้เน่า
 - 6.2 **รำอ่อน(รำละเอียด)**นำมาผสมกับอาหารหลัก ในข้อ 6.3 อย่างละครึ่ง
 - 6.3 **อาหารหลัก** หมายถึง อาหารสัตว์สำเร็จรูปที่มีขายอยู่ตามท้องตลาดทั่วไป เช่น อาหารไก่ อาหารปลา อาหารหมู อาหารแมว เป็นต้น ให้เลือกดูว่าราคาอันไหนจะถูกกว่ากัน ส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้ อาหารไก่เล็กอายุไม่เกิน 3 สัปดาห์ แต่ต้องดูว่า ข้างกระสอบอาหารจะต้องมีสารอาหารโปรตีนไม่ต่ำกว่า 21% จิ้งหรีดจึงจะเจริญเติบโตตามระยะเวลา (จิ้งหรีดทองแดงลายเลี้ยง 40 วัน จับจำหน่าย)
7. **ชั้นอาบน้ำ** สำหรับเพาะขยายพันธุ์จิ้งหรีด (รายละเอียดให้ดูในขั้นตอนการเพาะขยายพันธุ์)
8. **แกลบเผา(แกลบดำ)** สำหรับเพาะขยายพันธุ์จิ้งหรีด

9. ตาข่ายเขียวและหนังยางสติ๊ก สำหรับคลุมและรัดปากบ่อกันไม่ให้จิ้งจก
จิ้งเหลน เข้าทำลายหรือกินจิ้งหรีด

10. พันธุ์จิ้งหรีด ปัจจุบันมักจะใช้ขันอาบน้ำและเกลือตาม ข้อ 7 และ 8 มา
เพาะให้จิ้งหรีดไข่ แล้วนำไปวางในบ่อเลี้ยง เมื่อจิ้งหรีดฟักออกมาเป็นตัวอ่อนแล้วทำการเลี้ยงต่อไป
ปกติใน 1 บ่อจะใช้ขันเพาะ 3-4 ขัน จะได้ จิ้งหรีด 3 ก.ก./บ่อ จะให้มากกว่านั้นต้องเพิ่มขันขึ้นอีก แต่
3ก.ก./บ่อก็เป็นการเหมาะสมแล้ว สำหรับบ่อปูนซีเมนต์ขนาดกว้าง 80 ซม.สูง50ซม.ถ้ามากไป
จิ้งหรีดแน่นการให้น้ำอาหารยุ่งยาก

○ การเพาะจิ้งหรีดเพื่อขยายพันธุ์

เมื่อเลี้ยงจิ้งหรีดโตเต็มที่ เรียกว่าเข้าสู่ตัวเต็มวัย จะได้ยินเสียงร้องของจิ้งหรีด
ภายในบ่อดังไปหมด หากดูตัวผู้จะเห็นจิ้งหรีดกระพือปีกร้องเสียง กริก...กริก.. ร้องแทบจะทุกตัว
บางตัวกำลังผสมพันธุ์กันอยู่บ้างก็มี ดูตัวเมียจะเห็นท้องและก้นตัวเมียป่องเต็มที่ แสดงว่าจิ้งหรีดเริ่ม
วางไข่ ผู้เลี้ยงมีหน้าที่จัดหาวัสดุให้ จิ้งหรีดวางไข่ ดังนี้.-

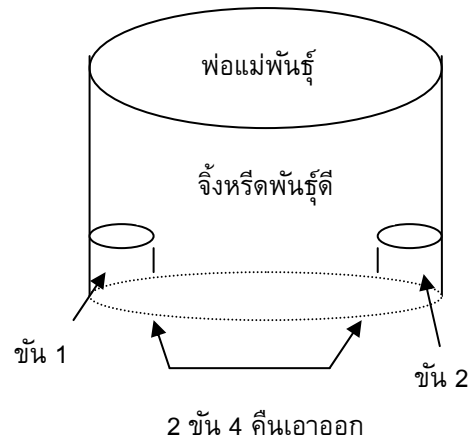
1. แกลบเผา(แกลบคั่ว)ผสมน้ำให้ชุ่มอย่าให้แฉะ
2. ใช้ขันอาบน้ำโดยใช้แกลบเผาที่ผสมน้ำพอชุ่มแล้วโยกใส่ในขันให้เต็มอย่าใช้
มือกดแกลบลงในขัน เสร็จนำไปวางภายในบ่อ ให้จิ้งหรีดไข่ 3 วัน ยกออกไปใส่ในบ่อที่เตรียมไว้
สำหรับเลี้ยงหรือจำหน่ายขันไข่จิ้งหรีด ให้บุคคลอื่น ๆต่อไป ปกติราคาขันละ 50 บาทในการเพาะ
ขยายพันธุ์ในแต่ละบ่อมักจะทำเพียง 4 รุ่น ก็พอ อย่าเพาะเอาจนไข่ในท้องจิ้งหรีดหมดเพราะเมื่อนำ
จิ้งหรีดไปรับประทานแล้วจะไม่มันหรือไม่อร่อย ให้เหลือไข่ในท้องจิ้งหรีดเพื่อเพิ่มความอร่อย
ให้แก่ผู้บริโภคด้วย

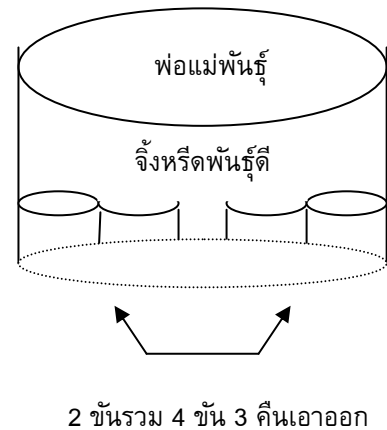
บ่อเลี้ยงจิ้งหรีดทุกบ่อจะต้องทำเป็นบ่อแม่พันธุ์ ให้เพาะเป็นรุ่นๆ ดังนี้.-

รุ่นที่ 1 ให้ลงชั้นเพาะในบ่อ

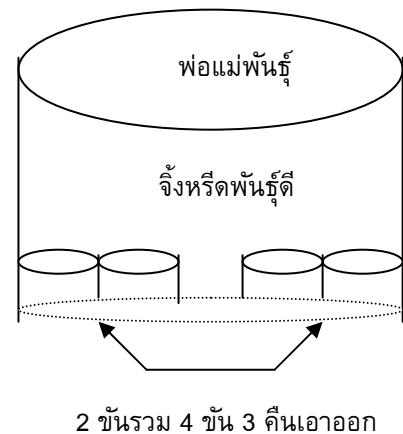
จำนวน 2 ชั้นเป็นเวลา 4 คีน จึงยกออก ที่ทำ 4 คีน เนื่องจากจิ้งหรีดเริ่มไข่ใหม่บางตัวยังไม่ไข่จำนวนไข่ในชั้นน้อยจึงใช้เวลา 4 คีน

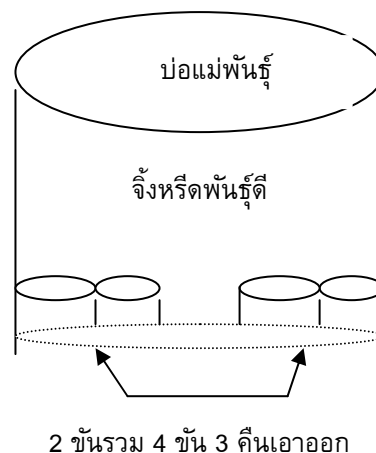
รุ่นที่ 2 ให้ลงชั้นเพาะไข่ จำนวน 4 ชั้น เป็นเวลา 3 คีนจึงยกออกปริมาณจิ้งหรีดไข่มากแล้ว จึง 3 คีนเอาออก

รุ่นที่ 3 ให้ทำเหมือนรุ่นที่ 2 คือ 3 คีนเอาออก

รุ่นที่ 4 ให้ทำเหมือนรุ่นที่ 3
คือ 3 คีนเอาออก

☆ **ถามว่า การเพาะจิ้งหรีด จำนวน 4 รุ่น ใน 1 บ่อ**

1. วันเพาะรวมทั้งหมดเป็น.....วัน
2. จำนวนชั้นเพาะไข่ 4 รุ่น รวมกันแล้วมี.....ชั้น

☆ **ตอบเอง 13 วัน 14 ชั้น**

☆ ที่ทำดังนี้ก็เพราะเราทราบที่อยู่แล้วว่า จิ้งหรีดแต่ละตัวจะไข่สูงสุดประมาณวันที่ 15 – 16 จากนั้นจำนวนไข่ จะลดลงเรื่อยๆ จนหมดท้อง เราเพาะ 13 – 14 วัน ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ผู้บริโภคจะได้บริโภคไข่จิ้งหรีดที่อยู่ในท้องบ้างจะได้มัน...มัน...มัน...

○ **การจำหน่าย มี 2 แบบ**

1. จำหน่ายตัวจิ้งหรีด ทุกบ่อหลังเพาะไข่ แล้วจับตัวมาจำหน่าย กิโลกรัมละ 150 บาท 1 บ่อ 3 กิโลกรัม เงิน 450 บาท/บ่อ
2. จำหน่ายชั้นไข่จิ้งหรีด จาก 14 ชั้น อีก 4 ชั้น ให้เพาะเลี้ยงของเราเอง ที่เหลือ 10 ชั้น ให้จำหน่ายชั้นละ 50 บาท เป็นเงิน 500 บาท

เพราะฉะนั้น จำหน่ายตัวและชั้นไข่รวมแล้ว เป็น 950 บาท ใน 1 บ่อ ได้ 950 บาท ถ้า 100 บ่อ เท่ากับ $950 \times 100 = 95,000$ บาท ต่อรุ่น

☆ **ถามว่า...ใน 1 ปีเลี้ยงได้.....รุ่น**

☆ **ตอบ....6....รุ่นๆ ละ 40 – 45 วัน**

$$100 \text{ บ่อ} = 95,000 \times 6 = 570,000 \text{ บาท/ปี}$$

.....

ข้อมูล: ศุภชัย พวงสุวรรณ
ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (ผึ้ง) ขอนแก่น
โทร. 081-260-3183